CZU: 343.43:343(478)(094.4) **https://doi.org/10.59295/rpijn2025.55**

CONSTRÂNGEREA ÎN CONTEXTUL INFRACȚIUNII DE MUNCĂ FORȚATĂ (ART. 168 DIN CODUL PENAL)

GUIDEA Petru,
Universitatea de Stat din Moldova,
doctorand,
Școala Doctorală Științe Juridice și Economice
ORCID: 0000-0001-5261-407X

SUMMARY

Coercion refers to influencing a person in such a way that they are deprived of the ability to direct their actions. In this way, the perpetrator aims to impose a specific behavior on the victim, without considering their will. In this way, the perpetrator limits the victim's freedom of choice and causes him to commit an unwanted action or inaction, which denotes the negative impact of coercion on the victim's autonomy to direct his actions. In the case of the crime provided for in art. 168 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, the list of forms of coercion is open. Physical coercion constitutes such an influence on the victim's body, as a result of which the victim is deprived of the ability to direct his actions. Mental coercion represents such influence on the psyche of the victim, as a result of which he is deprived of the ability to direct his actions. The coercion, exercised on the victim of the crime provided for in art. 168 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, can only have an illegal character. The illegality of the coercion, exercised on the victim, is established by referring to the extra-criminal reference regulations.

Keywords: forced labor; coercion; physical coercion; mental coercion.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal, fapta prejudiciabilă include două componente:

1) acțiunea principală, și anume – obținerea muncii de la victimă;
2) acțiunea sau inacțiunea adiacentă, și anume constrângerea sau înșelăciunea.

Constrângerea și înșelăciunea sunt cele două modalități normative cu caracter alternativ ale acțiunii sau inacțiunii adiacente din cadrul infracțiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal.

Cât privește constrângerea, în esență, aceasta se referă la influențarea asupra unei persoane astfel încât aceasta să fie privată de capacitatea de a-și dirija acțiunile. Așadar, în ipoteza infracțiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal, atunci când este constrânsă, victima este lipsită de autonomia de voință. Fiind lipsită de alternativă,

aceasta este nevoită să îndeplinească acțiunile impuse de făptuitor.

Interpretând noțiunea de constrângere din art. 168 din Codul penal, putem folosi ca model interpretarea noțiunii de constrângere (care poate îmbrăca orice forme) din alte norme penale.

De exemplu, în legătură cu constrângerea în sensul alin. (1) art. 185^1 din Codul penal, S. Brînza și V. Stati vorbesc despre „influenţarea asupra victimei pe calea abuzului de poziţia de vulnerabilitate a victimei, a profitării de starea de neputință a victimei etc. [1, p. 527]". De asemenea, infracțiunea, prevăzută la alin. (3) art. 205 din Codul penal, presupune exercitarea constrângerii sub orice formă. Referitor la această infracțiune, S. Brînza și V. Stati menționează că „termenul „constrângere" semnifică influenţarea asupra victimei pe calea: 1) aplicării violenţei; 2) ameninţării cu aplicarea violenței; 3) profitării de dependenţa materială, de serviciu sau de altă natură a victimei; 4) ameninţării cu răspândirea unor ştiri defăimătoare despre victimă; 5) ameninţării cu deteriorarea ori distrugerea bunurilor victimei, etc. [1, p. 527]"

Astfel, se poate afirma că, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal, prin „constrângere" trebuie de înțeles:

1) constrângere fizică;

2) constrângere psihică;

3) constrângerea prin profitarea de dependenţa victimei;

4) constrângerea prin profitarea de neputința victimei;

5) constrângerea prin abuzul de poziţia de vulnerabilitate a victimei.

O astfel de interpretare a noțiunii de constrângere folosite în art. 168 din Codul penal (care nu se rezumă doar la constrângerea fizică și cea psihică), corespunde semnificației atribuite acestei noțiuni în Legea Republicii Moldova nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea şi combaterea traficului de fiinţe umane. Or, conform lit. a) pct. 3) art. 2 al acestei legi, exploatarea persoanei presupune „obligarea de a executa anumite munci sau de a presta servicii prin recurgere la forţă, ameninţări *sau prin alte mijloace de constrângere, contrar prevederilor legale privind condiţiile de muncă, salarizare, sănătate şi securitate* (evid. ns.)" [2].

Privitor la constrângerea fizică, această formă de constrângere constituie o astfel de influențare asupra fizicului victimei, în urma căreia victima este lipsită de capacitatea de a-și dirija acțiunile. Spre exemplu, într-o speță în care a fost aplicat art. 168 din Codul penal, se arată că „prin aplicarea multiplelor lovituri cu pumnii şi

picioarele peste diferite regiuni ale corpului lui G.A., T.Gh. îl constrângea pe ultimul să presteze munci în beneficiul lui" [3].

Ne alăturăm poziției pe care o exprimă S. Brînza și V. Stati: „În contextul infracţiunii specificate la art. 168 din Codul penal, prin „constrângere fizică" se are în vedere vătămarea intenţionată medie sau violenţa de o intensitate mai redusă" [4, p. 508].

O asemenea soluție este confirmată în urma comparării sancțiunilor din art. 168 din Codul penal, pe de o parte, și a sancțiunilor din art. 152 din Codul penal și art. 78 din Codul contravențional, pe de altă parte. Întrucât suntem în prezența concurenței dintre parte (art. 152 din Codul penal sau art. 78 din Codul contravențional) și întreg (art. 168 din Codul penal), din interpretarea art. 118 din Codul penal decurge concluzia că aplicarea art. 168 din Codul penal (în ipoteza în care asupra victimei se exercită constrângere fizică) exclude calificarea suplimentară a faptei în conformitate cu art. 152 din Codul penal sau art. 78 din Codul contravențional. Ignorarea acestei reguli ar presupune că făptuitorul răspunde de două ori pentru aceeași constrângere fizică. Ceea ce, în mod vădit, nu este admisibil.

Cât privește constrângerea psihică, aceasta reprezintă o asemenea influențare asupra psihicului victimei, în urma căreia aceasta este lipsită de capacitatea de a-și dirija acțiunile. De exemplu, într-o speță în care a fost aplicat art. 168 din Codul penal, se menționează că „acționând prin constrângere pentru a obţine controlul asupra victimei în vederea prestării de către aceasta a muncii şi serviciilor împotriva dorinței sale, C.L. îl amenința pe G.N. cu aplicarea violenței" [5].

Constrângerea psihică se poate concretiza în amenințarea cu violența care nu atinge gradul de intensitate a omorului sau a vătămării grave a integrităţii corporale sau a sănătăţii. În asemenea cazuri se aplică doar art. 168 din Codul penal. Nu se pune problema concurenței de norme din simplul motiv că nu există o normă penală sau cu alt caracter care să prevadă răspunderea pentru o astfel de constrângere psihică.

Așa cum rezultă din alin. (2) art. 77 din Codul penal, în cazul aplicării art. 168 din Codul penal (dacă făptuitorul aplică constrângerea fizică sau psihică) decade necesitatea de a agrava pedeapsa în corespundere cu lit. k) alin. (1) art. 77 din Codul penal, în care, ca agravantă, se menționează, printre altele, exercitarea constrângerii fizice sau psihice.

În continuare considerăm necesar să abordăm un alt aspect, și anume – caracterul (legal sau ilegal) al constrângerii.

Or, spre exemplu, în secț. 171 din Codul penal al Republicii Cehe, este incriminată „constrângerea ilegală" [6]. Expresia „în mod ilegal" [7-10] confirmă ilegalitatea influențării asupra victimei, obligate să muncească împotriva voinței, în infracțiunile prevăzute de art. 256 din Codul penal al Insulelor Solomon, de art. 266 din Codul penal al Republicii Kenya, de art. 277 din Codul penal al Republicii Sudanul de Sud, de art. 252 din Codul penal al Republicii Uganda și de art. 263 din Codul penal al Republicii Zambia.

Este necesar ca în art. 168 din Codul penal să fie specificat caracterul ilegal al constrângerii? În nicio normă de incriminare din Codul penal al Republicii Moldova, care conține mențiunea cu privire la constrângere, nu se face o asemenea specificare.

O excepție ar putea constitui art. 309 din Codul penal. În legătură cu infracțiunea prevăzută de acest articol, care presupune constrângerea victimei, Gh. Ulianovschi și I. Curmei afirmă: „Bineînțeles, se are în vedere doar constrângerea ilegală, pentru că în aceeași dispoziție, enumerarea metodelor de constrângere conține indicația la alte acțiuni ilegale. Acest considerent pare a fi important, pentru că constrângerea de a face declarații poate fi legală, întrucât și legislația penală, și cea de procedură penală prevăd măsuri de influență speciale, îndreptate spre obținerea unor declarații adevărate. O astfel de măsură este avertismentul despre răspunderea pentru refuzul de a face declarații și pentru falsul în declarații și concluzii" [11]. Privitor la aceeași infracțiune, E. Jenunchi opinează: „Constrângerea ca metodă de influențare este imperativă ca natură și poate fi atât legală, cât și ilegală. În cadrul infracțiunii de constrângere de a face declarații se are în vedere constrângerea ilegală" [12].

Este oare posibilă constrângerea legală în contextul muncii forțate?

După părerea lui V.V. Jernakov, „în procesul muncii, se pot dezvolta relații care conțin un element de constrângere. De exemplu, utilizarea muncii sociale organizate este necesară pentru a depăși obstacolele ce sunt de natură obiectivă și amenință viața și sănătatea oamenilor ori implică riscul de producere a unor consecințe grave de natură economică, de mediu, organizațională sau de natură similară. Constrângerea poate fi exercitată ca măsură temporară până la eliminarea obstacolelor, în condițiile stabilite de legislația națională și de standardele internaționale care limitează posibilele consecințe negative ale constrângerii. Munca socialmente utilă la acest nivel de constrângere nu contravine naturii relațiilor sociale de muncă" [13].

Acest autor se referă la cazurile de excepție, atunci când munca forțată nu poate să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal, și anume:

1) serviciul militar sau un serviciu substituent;

2) munca unei persoane deținute sau libertate condiționat de pedeapsă / munca sau serviciul unui condamnat;

3) munca sau serviciul care fie este prestat în condițiile unei situații excepționale, fie ține de obligaţiile civile normale, ce sunt prevăzute de lege.

În astfel de cazuri, deși în raport cu o persoană se aplică constrângere, ea nu este supusă muncii forțate. O asemenea concluzie rezultă din:

• parag. 3 art. 4 al Convenţiei pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor fundamentale;

• alin. 2 art. 2 din Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 29 din 28.06.1930 privind munca forţată sau obligatorie;

• art. 44 din Constituție și din alin. (5) art. 7 din Codul muncii.

Toate aceste reglementări se referă la constrângerea statală care este în albia legalității.

Ilegalitatea faptei, incriminate la art. 168 din Codul penal (inclusiv ilegalitatea constrângerii exercitate asupra victimei), se stabilește prin raportare la reglementările cu caracter extrapenal evocate mai sus. Din aceste considerente, nu este necesară completarea dispoziției de la alin. (1) art. 168 din Codul penal al Republicii Moldova cu mențiuni privind caracterul ilegal al constrângerii de genul celor din secț. 171 din Codul penal al Republicii Cehe, din art. 256 din Codul penal al Insulelor Solomon, din art. 266 din Codul penal al Republicii Kenya, din art. 277 din Codul penal al Republicii Sudanul de Sud, din art. 252 din Codul penal al Republicii Uganda și din art. 263 din Codul penal al Republicii Zambia.

BIBLIOGRAFIE:

1. BRÎNZA, S., STATI, V. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.

2. Legea nr. 241 din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 164-167, 812.

3. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 26.01.2011. Dosarul nr. 1ra-133/2021. [Accesat: 31.07.2024] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.

md/search_col_penal.php?id=17902

4. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.

5. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.03.2016. Dosarul nr. 1ra-430/2016. [Accesat: 01.08.2024] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6017

6. Codul penal al Republicii Cehe. [Accesat: 01.08.2024] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html

7. Penal Code. [Accesat: 02.08.2024] Disponibil: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/slb/1965/penal-code_html/Penal_Code_consolidated_1996.pdf

8. Penal Code. [Accesat: 02.08.2024] Disponibil: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/penal-code-revised-edition-2014_html/PenalCode81of1948.pdf

9. Penal Code Act. [Accesat: 02.08.2024] Disponibil: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/ssd/South_Sudan_Penal_Code_Act.pdf

10. Penal Code Act Chapter 120. [Accesat: 02.08.2024] Disponibil: https://ulii.org/akn/ug/act/ord/1950/12/eng%402014-05-09#chp_XXIV__sec_252

11. ULIANOVSCHI, Gh., CURMEI, I. Latura obiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 1, p. 2-9.

12. JENUNCHI, E. Latura obiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. În: Актуальные научные исследования в современном мире, 2020, nr. 67, p. 13-18.

13. ЖЕРНАКОВ, В.В. Свобода труда и запрещение принудительного труда в современном трудовом праве. În: Вестник Пермского университета. Юридические науки, 2013, № 3, с. 89-95.